

Τα αδιέξοδα και τα αίτια του πολέμου στην Ουκρανία και οι κίνδυνοι για την παγκόσμια ειρήνη, σταθερότητα και ευημερία.

του Δρ. Βενιαμίν Καρακωστανόγλου

Τα αίτια του πολέμου (επίθεσης) στην Ουκρανία εντοπίζονται σε αδρές γραμμές ως εξής:

1. Στην υπερσυγκέντρωση στρατιωτικής ισχύος και στο γεωπολιτικό βάρος της Ρωσικής Ομοσπονδίας, σε συνδυασμό με την επιφανειακή δημοκρατία της χώρας και την απουσία ουσιαστικής αντιπολίτευσης απέναντι στον ισχυρό και αυταρχικό ηγέτη της (Πούτιν), ο οποίος αποφασίζει μόνος ή με την διαβούλευση ενός μικρού ισχυρού κύκλου “ολιγαρχών”. Ο αντίλογος συνοψίζεται, απλουστευτικά, στο ότι μία τόσο μεγάλη εδαφικά χώρα, με σχετικά μικρό πληθυσμό και ασθενή οικονομία (παρά τους πλούσιους ενεργειακά πόρους της), δεν έχει την “πολυτέλεια” να κυβερνηθεί δημοκρατικά, καθώς αντιμετωπίζει πολλές προκλήσεις ασφάλειας και χρειάζεται πόρους αλλά και ήρεμη γειτονία, για να συντηρηθεί. Η Ουκρανία, που έχει και πλούσιους πόρους και άμεση γειτονία με τη Ρωσία, αλλά και ομοσπονδιακή σχέση στο πρόσφατο παρελθόν στο πλαίσιο της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, αποτελεί προφανή περίπτωση για στρατιωτικό και γεωπολιτικό- γεωοικονομικό πόλεμο από τη Ρωσία. Η προσπάθεια της Δύσης να την προσεταιριστεί, αλλά και η συναίνεση μεγάλου μέρους του λαού της να “απογαλακτιστεί” από τη Ρωσία, αποτέλεσε την προφανή αιτία ή το εύκολο πρόσχημα για την εισβολή, που με στρατιωτικούς όρους φαινόταν “περίπατος” καθώς αναμενόταν και θετική υποδοχή από τους Ρωσόφιλους του πληθυσμού του. Συμπέρασμα: η μεγάλη ανισότητα ισχύος αποτελεί κακό σύμβουλο μεταξύ γειτονικών κρατών που μοιράζονται πλούτο, σημαντικές γειτονικές θαλάσσιες ακτές και διλήμματα γεωπολιτικής.
2. Ο τρόπος με τον οποίο έγινε η λήξη του Ψυχρού Πολέμου και του παγκόσμιου διπολισμού, με την ήττα της ΕΣΣΔ και του Ανατολικού Μπλοκ, κυρίως στο επίπεδο της Οικονομίας, του τρόπου διακυβέρνησης και της ιδεολογίας. Προφανώς τώρα, η Ρωσία του Πούτιν (ενισχυμένη, κυρίως στρατιωτικά) επιχειρεί μία ταυτοποίηση του παγκόσμιου ρόλου της και του περιβάλλοντος ασφαλείας που διεκδικεί, με σημαντική καθυστέρηση, βέβαια, και με “δηλητηριώδη” καχυποψία στις σχέσεις της με τη Δύση. Στη δεκαετία του 1990 υπήρξε αρχικά θεσμικός διάλογος Δύσης (ΗΠΑ-NATO-ΕΕ) και Ρωσίας, ο οποίος όμως υπονομεύθηκε στη συνέχεια: Η Διάλυση της ΕΣΣΔ και της Γιουγκοσλαβίας και η δημιουργία ανεξάρτητων κρατών, υπό τις πρώην Ομόσπονδες Δημοκρατίες που τις αποτελούσαν (ως ομοσπονδιακά κράτη) προκάλεσαν πολεμικές συγκρούσεις. Η αυτόματη μετατροπή των οιονεί “διοικητικών” συνόρων των πρώην ομόσπονδων Δημοκρατιών, σε διεθνή κρατικά σύνορα, χωρίς να διευθετηθούν και να προσαρμοστούν ενδεχόμενα μειονοτικά και εθνοτικά ζητήματα, με δημοκρατικό και συναινετικό τρόπο για όσους έμειναν στη “λάθος” πλευρά των συνόρων, συνέβαλε σε εμφύλιες ένοπλες συγκρούσεις (Κροατία, Βοσνία, Κόσοβο). Το 1994 αφοπλίζεται πυρηνικά η Ουκρανία, με ταυτόχρονες εγγυήσεις ασφάλειας και ακεραιότητας της από τη Ρωσία και Δυτικές χώρες. Αυτές παραβιάστηκαν το 2014 με την προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία

με την αυτονόμηση τμήματος του Ντονμπάς (στο Λουγκάνσκ και Ντονέσκ). Βεβαίως, είχαν προηγηθεί οι στρατιωτικές επεμβάσεις των ΗΠΑ και NATO στη Βοσνία, το Κόσοβο (βομβαρδισμοί και απόσχιση 1999, 2008), στο Αφγανιστάν (2001) και στο Ιράκ (2003), με ή χωρίς αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Έτσι, αυξήθηκε η καχυποψία μεταξύ Δύσης- Ρωσίας, και η νέα αρχιτεκτονική ασφάλειας και διαβουλεύσης, δεν προωθήθηκε και τελικά εγκαταλείφθηκε. Η φιλοδοξία των NATO- ΗΠΑ- ΕΕ να συμπεριλάβουν τις χώρες της πρώην Κομμουνιστικής Ανατολικής Ευρώπης (Σύμφωνο Βαρσοβίας) στα μέλη της Συμμαχίας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων και πρώην Σοβιετικών Δημοκρατιών, βασίστηκαν στους θεμιτούς, βέβαια, στόχους της οικονομίας της αγοράς (που παρήγαγε ευημερία) και της πλουραλιστικής δημοκρατίας (που διασφάλιζε τη ελεύθερη διακυβέρνηση), καθώς και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η ένταξη αυτών των κρατών μαζικά στο NATO και την Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004, 2007 και εφεξής, στέρησε τη Ρωσία από τη ζώνη ασφάλειας (bufferzone) που διεκδικούσε και για την οποία είχαν υπάρξει κάποιες δυτικές υποσχέσεις... Αυτό άνοιξε τους ασκούς του Αιόλου και οδήγησε ανταποδοτικά (ιδίως μετά την απόσχιση του Κοσόβου) στην προσάρτηση της Κριμαίας (2014). Ρωσικές επεμβάσεις, επίσης, στην Τσετσενία και τη Γεωργία (Ν Οσετία, Αμπχαζία), επέτειναν την καχυποψία της Δύσης και τις ανησυχίες των γειτόνων της Ρωσίας. Συμπερασματικά, χάθηκε μία σημαντική ευκαιρία μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου (1990-1994), να δημιουργηθεί μία περιεκτική και ενιαία διεθνής συνεργασία, μεταξύ NATO- Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ρωσίας, χωρίς καχυποψίες και αντιπαλότητες. Η τελευταία προσπάθεια, δηλαδή οι Συμφωνίες του Μινσκ (2014-2015) για την Ανατολική Ουκρανία, υπονομευτηκαν και από την Ουκρανία (που επεδίωκε βέβαια της εδαφική της ακεραιότητα) και από τη Ρωσία (που ήθελε να επεκταθεί οριστικά στην Κριμαία και στο Ντονμπάς). Η στάση της Δύσης ήταν υπέρ της Ουκρανίας, την οποία ο πρόεδρος Μπους ο νεότερος, είχε προσκαλέσει άκριτα, να ενταχθεί στο NATO (2008).

3. Η Ρωσική εισβολή, με το πρόσχημα των παραβιάσεων των Συμφωνιών του Μινσκ (αντιστρόφως το ίδιο ισχυρίζονται και οι Ουκρανοί) επανέφερε τον πόλεμο στην Ευρώπη και παρέκαμψε τις υπαρκτές διαδικασίες διευθέτησης διεθνών διαφορών που προβλέπει ο Χάρτης του ΟΗΕ αλλά και οι συμφωνίες του Μινσκ. Η Ρωσία ήθελε να οριστικοποιήσει την προσάρτηση της Κριμαίας και να προσθέσει τις δύο επαρχίες του Ντονμπάς και πιθανότατα να ελέγξει εδαφικά όλες τις ακτές της Αζοφικής θάλασσας. Δεν έδωσε, όμως, σαφή οριοθέτηση των επιδιώξεων, που έτσι κι αλλιώς δεν ήταν νόμιμες διεθνώς, αλλά με το μέγεθος των δυνάμεων που χρησιμοποίησε και με την επέκταση των επιχειρήσεων σε πολλές περιοχές της Ουκρανίας, έδειξε ότι πιθανόν ήθελε την πλήρη καθυπόταξη της χώρας. Έτσι, απονομιμοποίησε τα όποια δικαιώματα ή συμφέροντά της στο Ντονμπάς και την Κριμαία. Η εξέλιξη του πολέμου, απρόσμενη για τη Ρωσία και η έμμεση εμπλοκή της Δύσης (κυρώσεις στη Ρωσία και οικονομική και στρατιωτική βοήθεια στην Ουκρανία), άλλαξαν την πορεία των εξελίξεων και απέδειξαν την έλλειψη πολιτικής εξόδου από τον πόλεμο, για τη Ρωσία, η οποία φθείρεται από μακροπρόθεσμα από το στρατιωτικό τέλμα και τις κυρώσεις, παρά τα κέρδη της από την άνοδο των τιμών της ενέργειας.
4. Η Ρωσία κινδυνεύει να θεωρηθεί κράτος παρίας από τη Δύση και να αναγκαστεί πλέον να προσκολληθεί στην Κίνα και τις άλλες ασιατικές δυνάμεις, οι οποίες θα την υπερφαλαγγίσουν τουλάχιστον οικονομικά και πληθυσμιακά. Ο νέος Ψυχρός Πόλεμος και η ενίσχυση της συνοχής και η διεύρυνση του NATO (Φινλανδία, Σουηδία και έπεται ίσως συνέχεια) θα απομακρύνει τη Ρωσία από την Ευρώπη, με την οποία έχει ιστορικούς, γεωγραφικούς και πολιτιστικούς δεσμούς. Η ανθρωπότητα ως σύνολο οπισθοδρομεί και η διεθνής ειρήνη κινδυνεύει.